

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ

Кафедра менеджменту і адміністрування

ПРОГРАМА КУРСУ

**ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних завдань**

з дисципліни

***«ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ РИНКОВОЇ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»***

Харків 2016

Програму розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри менеджменту і адміністрування 16 березня 2015 р., протокол № 20.

Рекомендовано для бакалаврів за напрямом підготовки 6.030601 «Менеджмент» денної та заочної форм навчання.

Укладач

старш. викл. Т.В. Нескуба

Рецензент

проф. О.Г. Дейнека

ЗМІСТ

1 Загальна характеристика дисципліни.....	3
2 Мета та завдання викладання дисципліни.....	3
3 Розгорнута програма дисципліни.....	4
3.1 Змістовий модуль 1. Механізм функціонування ринкової економіки.....	4
3.2 Змістовий модуль 2. Прикладні проблеми становлення ринкової економіки України	8
3.3 Структура залікового кредиту курсу.....	13
4 Індивідуальні завдання.....	13
Список літератури.....	15
Додаток А. Структура залікового кредиту курсу.....	17

1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Вибірковий навчальний курс «Прикладні проблеми становлення ринкової економіки України» орієнтований на вивчення теоретичних та практичних положень щодо сутності ринкової економіки, закономірностей та особливостей її функціонування у сучасних умовах. Особлива увага приділяється:

- вивченню загальних принципів національно-економічного мислення і формування ринкової економіки;
- розкриттю змісту взаємозв'язку демократизації суспільних процесів із результатами ринкової трансформації;
- аналізу особливостей становлення ринкової економіки і структурних перетворень в Україні.

2 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення курсу – формування комплексу теоретичних знань про особливості функціонування механізму ринкової економіки, виявлення і шляхи вирішення прикладних проблем становлення ринкової економіки в Україні.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є механізм функціонування ринкової економіки та особливості реалізації її інструментів в Україні.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

теоретичні основи і закономірності функціонування ринкової економіки, основи функціонування економічних суб'єктів ринкової економіки, сучасні організаційні форми ведення господарської діяльності;

вміти:

виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати шляхи їх вирішення і оцінювати майбутні результати.

3 РОЗГОРНУТА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Механізм функціонування ринкової економіки

Тема 1. Сутність економічних трансформацій

Центри та особливості економічних трансформацій. Становлення і розвиток форм суспільного господарства. Сутність і ознаки національної економіки. Типи національних економік.

Практичне заняття 1. Економічні трансформації у світі. Історичні аспекти політичних і економічних змін в Україні

Центри та особливості економічних трансформацій. Основні етапи розвитку економіки України. Економіка ранньоісторичного періоду і Київської Русі. Економіка періоду політичної та економічної залежності України від Литви, Польщі, Австро-Угорщини, Росії.

Контрольні питання з теми:

1 Які країни становлять центри економіки, що визначають напрями економічних трансформацій у світі?

2 Назвіть основні фактори взаємодії центрів світової трансформації з країнами так званої периферії.

3 Яким чином відбувається розподіл праці між країнами-центрами та периферією?

4 Класифікуйте сучасні країни за рівнем створення і використання технологій. Чому технології визначають головну роль в економіці країн «центру»?

5 В чому полягають основні відмінності натурального виробництва від товарного?

6 Які основні ознаки національної економіки?

7 Назвіть основні типи національних економік? В чому полягають їх відмінності?

Список літератури:

1 Заблоцький Б.Ф. Перехідна економіка: Посібник. – К.: Видавн. центр «Академія», 2004. – 512 с.

2 Попов В. Інституціональна складова трансформаційних процесів в економіці // Вісник КНТЕУ. – 2003. – № 1. – С. 13-19.

3 Рокоча В. До питання про вибір оптимального шляху ринкової трансформації // Економіка України. – 1998. – № 9. – С.53-59.

4 Шлапак Н.В. Кейнсіанська модель національного ринку: суть та основні особливості // Перехідні економічні системи. – 2001. – № 4. – С. 60-62.

Тема 2. Загальна характеристика механізму функціонування ринкової економіки

Ринок як форма організації суспільного виробництва. Механізм функціонування ринкової економіки. Інфраструктура ринкового господарства.

Практичне заняття 2. Кругообіг ресурсів, товарів, доходу в ринковій економіці

Особливості взаємодії ресурсів, товару, доходу в ринковій економіці. Схема кругообігу.

Контрольні питання з теми:

1 У чому полягає економічний зміст ринкового господарства? Назвіть риси і особливості, притаманні йому.

2 Що таке ринок? У чому його сутність?

3 Розгляньте в історичному аспекті об'єктивні умови становлення ринкових відносин.

4 Від яких чинників залежить ступінь розвиненості ринку? Проаналізуйте їх.

5 Якими об'єктивними економічними законами регулюється функціонування ринку?

6 У чому полягає сутність сучасного ринкового механізму? Яка його роль у розвитку господарських зв'язків між галузями виробництва і товаровиробниками?

7 Які функції ринкового механізму? Назвіть умови, необхідні для повноцінного функціонування ринкового механізму в Україні.

Список літератури:

- 1 Базилевич В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії. – К.: Знання, 2008. – 263 с.
- 2 Башнянин Г.Г., Загорський В.С., Медведєв В.С. та ін. Ринкова економіка: Теоретико-практичні проблеми становлення в Україні. – К.: ІСДО, 1996. – 182 с.
- 3 Бобров В.Я. Основи ринкової економіки і підприємництва: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2003. – 720 с.
- 4 Заблоцький Б.Ф. Перехідна економіка: посібник. – К.: Видавн. центр «Академія», 2004. – 512 с.

Тема 3. Економічні суб'єкти ринкової економіки

Домогосподарства. Підприємство і підприємництво. Капітал і наймана праця. Держава та її економічні функції.

Практичне заняття 3. Особливості функціонування підприємств в ринкових умовах

Ринок як сфера підприємництва. Політика і заходи розвитку підприємництва. Причини взаємозаборгованості підприємств та її оцінка. Шляхи зменшення ризику взаємозаборгованості українських підприємств.

Контрольні питання з теми:

- 1 Що таке об'єкти і суб'єкти ринку?
- 2 Роль домогосподарств в ринковій економіці.
- 3 Проаналізуйте взаємозв'язок між трьома суб'єктами ринкової сфери — підприємствами (фірмами), домогосподарствами та державою – у здійсненні товарно-грошових операцій.
- 4 Чому визначення сутності ринку необхідно пов'язувати з відносинами власності?
- 5 Якими мають бути політика держави і заходи розвитку підприємництва в Україні?
- 6 Особливості використання клірингової процедури як основного інструменту зменшення взаємозаборгованості підприємств.

Список літератури:

1 Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (редакція від 11.08.2013 р.) – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page8?text=%E2%EB%E0%F1%ED%B3%F1%F2%FC>.

2 Бобров В.Я. Основи ринкової економіки і підприємництва: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2003. – 720 с.

Тема 4. Сучасні організаційні форми ведення господарської діяльності

Міжнародна класифікація організаційних форм бізнесу. Складні форми підприємницьких утворень. Характеристика організаційних форм підприємництва в Україні. Форми об'єднань підприємств в Україні.

Практичне заняття 4. Державне регулювання в умовах ринкової економіки

Функції уряду в ринковій економіці. Регулювання ринку праці. Регулювання соціального захисту.

Контрольні питання з теми:

1 Розкрийте сутність організаційно-правових форм підприємництва в Україні.

2 Що таке господарське товариство? Розкрийте сутність видів господарських товариств, визначених законодавством України.

3 Назвіть відомі вам акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або інші (повне товариство, товариство з додатковою відповідальністю), що створені та функціонують в Україні.

4 Проаналізуйте морально-етичні принципи підприємництва. Що заважає, на вашу думку, повному їх впровадженню в практику ринкових відносин в Україні? Які заходи для цього потрібно вжити з боку держави?

5 У якому порядку відбуваються реєстрація та ліцензування підприємницької діяльності?

6 Яке місце належить державі у формуванні та розвитку підприємництва в Україні? Назвіть останні законодавчі

та нормативні акти Верховної Ради та Кабінету Міністрів України у цій сфері.

Список літератури:

1 Закон України «Про господарські товариства» (редакція від 18.05.2013 р.) – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

2 Бобров В.Я. Основи ринкової економіки і підприємництва: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2003. – 720 с.

Змістовий модуль 2. Прикладні проблеми становлення ринкової економіки України

Тема 5. Приватизаційні та лібералізаційні процеси в ринковій економіці

Приватизація як ключова умова трансформації ринкової трансформації економіки України. Державне управління процесами приватизації. Управління та методи приватизації в Україні. Інтеграційні об'єднання економічних суб'єктів.

Практичне заняття 5. Вибір української моделі ринкової економіки

Ринкова лібералізація в українській економічній системі. Упорядкування приватизації в галузях економіки України. Формування конкурентного середовища в умовах ринкової економіки.

Контрольні питання з теми:

1 Розкрийте зміст поняття «приватна власність». Як визначається її структура українським законодавством?

2 Розкрийте зміст поняття «державна власність». Які її складові згідно з законодавством України?

3 Розкрийте роль і місце державної власності в ринковій економіці.

4 Розкрийте сутність поняття «роздержавлення власності».

5 Як співвідносяться процеси роздержавлення і ринкової трансформації в Україні?

6 Що таке приватизація? На яких засадах здійснюється приватизація в Україні?

7 Якими законодавчими актами регламентується процес приватизації в Україні?

8 Назвіть основні інтеграційні об'єднання економічних суб'єктів в Україні.

Список літератури:

1 Закон України «Про приватизацію майна державних підприємств» № 2163-12 (редакція від 11.08.2013 р.). – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2163-12>.

2 Закон України «Про приватизацію невеликих державних підприємств» № 2171-12 (редакція від 11.08.2013 р.) – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2171-12>.

3 Концепція переходу України до ринкової економіки. Основи економічної стратегії і радикальна економічна реформа / Економічна програма об'єднання «Нова Україна» // Діло. – 1992. – № 42. – С. 5-6.

4 Програма економічних реформ і політики України (затв. Кабінетом Міністрів України для подання Міжнародному валютному фонду) // Голос України. – 1992. – 1 трав. – С. 1-4.

5 Бобров В.Я. Основи ринкової економіки і підприємництва: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2003. – 720 с.

Тема 6. Напрямки практичного використання теоретичних положень ринкової економіки

Аналіз надлишків споживача і виробника. Державне регулювання цін шляхом введення потоварного податку або дотації. Держава, спекулянти та ринкова рівновага.

Практичне заняття 6. Проблеми перехідної економіки в Україні

Проблеми вибору національних політичних і економічних пріоритетів. Проблеми національно-економічного управління і регулювання. Проблеми продуктивності та ефективного функціонування національного капіталу. Проблеми структурної перебудови економіки.

Контрольні питання з теми:

- 1 Які функції виконує ціна в умовах ринкового господарства? Розкрийте зміст кожної з цих функцій.
- 2 Поясніть механізм ринкового ціноутворення.
- 3 У чому полягає специфіка формування територіальних (поясних, регіональних) цін?
- 4 Як ви зрозуміли механізм взаємодії чинників, що визначають коливання ринкової ціни?
- 5 Розкрийте залежність між ціною і ринком.
- 6 Проаналізуйте механізм формування світових цін. Які відмінності між національною і світовою ціною?
- 7 Розкрийте зміст політики цін з боку законодавчих та управлінських органів у сучасний період в Україні.
- 8 У чому полягає сутність цінової реформи в Україні? Поясніть складності та суперечності її проведення.

Список літератури:

- 1 Нуреев Р.М. Основы экономической теории: Макроэкономика: Учебник для вузов. — М.: Высш. шк., 2002.
- 2 Базилевич В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії. — К.: Знання, 2008 — 263 с.
- 3 Бобров В.Я. Основы ринкової економіки і підприємництва: Навч. посібник. — К.: Вища школа, 2003. — 720 с.
- 4 Заблоцький Б.Ф. Перехідна економіка: Посібник. — К.: Видавн. центр «Академія», 2004. — 512 с.

Тема 7. Особливості функціонування промислового комплексу в умовах ринку

Промисловий комплекс – ефективна форма розміщення промислового виробництва. Класифікація галузей промислових комплексів. Ринкові механізми вдосконалення функціональної структури промислових комплексів.

Практичне заняття 7. Реструктуризація залізничного транспорту України

Реформування структур управління залізничним транспортом у розвинених країнах світу. Монополії на транспорті

та можливі шляхи їх реформування. Управління залізничним транспортом України в умовах сучасного ринку.

Контрольні питання з теми:

- 1 Сутність та структура промисловості України.
- 2 Загальна характеристика основних галузей промисловості України та проблеми переходу до ринкових умов господарювання.
- 3 Сучасні проблеми та державне регулювання розвитку українського промислового виробництва .
- 4 Спрямованість державної промислової політики в Україні.
- 5 Чим зумовлена необхідність реструктуризації залізничного транспорту України і приведення його відповідно до вимог ринкового механізму. Які переваги має цей вид транспорту серед інших?

Список літератури:

- 1 Основи національної економічної політики // Діло. – 1992. – № 31. – С. 1-3.
- 2 Програма економічних реформ і політики України (затв. Кабінетом Міністрів України для подання Міжнародному валютному фонду) // Голос України. – 1992. – 1 трав. – С. 1-3.

Тема 8. Проблеми розвитку та регулювання інвестиційного процесу в економіці України

Головні параметри та причини інвестиційної кризи у вітчизняній економіці. Державне регулювання інвестиційної активності в Україні. Фінансові ринки в інвестиційному процесі. Пряме іноземне інвестування в економіці України. Перспективи активізації інвестиційного процесу у вітчизняній економіці.

Практичне заняття 8. Прямі іноземні капіталовкладення в Україні

Запозичення на світовому ринку. Рух міжнародного капіталу. Шляхи подолання перепон для прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Контрольні питання з теми:

- 1 У чому полягає економічна сутність інвестицій?
- 2 Назвіть методи державного регулювання інвестиційної діяльності.
- 3 Охарактеризуйте важелі державного впливу на інвестиційне середовище.
- 4 Перелічіть основні функції управління інвестиційною діяльністю.
- 5 Назвіть основні причини інвестиційної кризи в українській економіці.

Список літератури:

- 1 Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
- 2 Зрушення до ринкової економіки. Реформи в Україні: погляд зсередини / За ред. Л. Гоффмана, А. Зіденберга. – К., 1997.
- 3 Корнєєв В.В. Інституційні орієнтири ринкових перетворень // Економіка і прогнозування. – 2002. – № 3. – С. 9-25.
- 4 Павлик О. Принципи функціонування конкурентної ринкової системи // Перехідні економічні системи. – К., 1998. – Вип. 1. – С. 23-26.

Тема 9. Особливості інфляційного процесу в перехідних економіках та приборкання гіперінфляції в Україні

Основні чинники інфляції в економіках перехідного періоду. Причини та наслідки інфляційного вибуху в Україні в 1991-1994 роках. Антиінфляційна політика в Україні у період фінансової стабілізації.

Практичне заняття 9. Національно-ментальні переваги, особливості їх використання в умовах ринкової економіки

Спільні риси і відмінності національних ринкових економік. Національно-ментальні засади ринку в Україні. Національно-суспільна самоорганізація та ефективність економіки.

Контрольні питання з теми:

- 1 Які причини інфляції?
- 2 Перелічіть загальні причини інфляції для багатьох країн, і специфічні, властиві для України?
- 3 Перелічіть види інфляції та охарактеризуйте їх?
- 4 Назвіть основні методи стабілізації грошового обігу? До якого методу стабілізації грошового обігу можна віднести введення національної валюти в Україні?
- 5 Що таке дефляція? Визначити заходи, за яких вона здійснюється.

Список літератури:

- 1 Економіка України. Підсумки перетворень та перспективи зростання. Інститут економічних прогнозів НАНУ / За ред. В.М. Гейця. – К., 2000. – 392 с.
2. Заблоцький Б.Ф. Перехідна економіка: посібник. – К.: Видавн. центр «Академія», 2004. – 512 с.
3. Чечетов М., Жадан І. Особливості макроекономічного трансформування в умовах перехідної економіки // Економіка України. – 2002. – № 6. – С. 4-13.

3.3 Структура залікового кредиту курсу

Детальну структуру залікового кредиту курсу наведено у додатку А.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Як індивідуальні завдання під час вивчення дисципліни «Прикладні проблеми становлення ринкової економіки України» пропонується написання творчих рефератів, що дозволяє поглибити ступінь засвоєння студентами теоретичного матеріалу.

Основні вимоги до виконання творчих рефератів з дисципліни:

- оформлення – титульний аркуш, зміст, розділи, висновки, список використаних джерел;
- загальний обсяг – не більше 10 друкованих сторінок;
- регламент аудиторного часу: 5-7 хвилин – доповідь, 5-10 хвилин – обговорення.

Теми рефератів

- 1 Сутність та функціонування ринкової економічної системи.
- 2 Поняття ринку, умови його формування і розвитку.
- 3 Механізм функціонування ринкової економіки.
- 4 Методи державного регулювання ринкової економіки.
- 5 Державне регулювання ринкової економіки в Україні.
- 6 Співвідношення між ринковим механізмом і державним регулюванням.
- 7 Особливості встановлення ринкових відносин в Україні.
- 8 Сучасна ринкова економічна система.
- 9 Розвиток ринкової економіки в Україні.
- 10 Доходи в ринковій економіці.
- 11 Проблеми економічного розвитку України в період незалежності.
- 12 Підприємництво: сутність, види.
- 13 Роль підприємництва у розвитку економіки України.
- 14 Інвестиційна діяльність в ринковій економіці.
- 15 Механізм фінансової стабілізації в умовах ринкової трансформації.
- 16 Інфраструктура ринкової системи господарства.
- 17 Ринкові реформи та інтеграція України у світовий економічний простір.
- 18 Проблеми приватизації та формування багатоукладної економіки.
- 19 Ринкове середовище господарювання підприємств та організацій.
- 20 Економічна стратегія розвитку соціально-економічних систем України.
- 21 Соціально-економічні риси та особливості розвитку економіки України на сучасному етапі.
- 22 Пріоритети переходу до ринку в Україні.
- 23 Вибір української моделі ринкової економіки.
- 24 Ринкова економічна трансформація в Україні.
- 25 Реструктуризація соціального і промислового секторів економіки України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Конституція України (Основний Закон). – К., 2006. – 57 с.
- 2 Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 21.12.2000 р. 2156/Ш // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 8. – С. 5 - 12.
- 3 Закон України «Про господарські товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI. – http://www.asmap.org.ua/info/z_at.doc.
- 4 Закони України: "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності", "Про зовнішньоекономічну діяльність", "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності": чинне законодавство зі змін. та допов. станом на 5.09. 2011 р. — К.: Паливода А.В., 2011. — 87 с.
- 5 Закон України «Про приватизацію державного майна» від 04.03.1992 р. № 2163-XII. – http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T216300.html.
- 6 Основи національної економічної політики // Діло. – 1992. – № 31. – С. 1-3.
- 7 Концепція переходу України до ринкової економіки. Основи економічної стратегії і радикальна економічна реформа / Економічна програма об'єднання «Нова Україна» // Діло. – 1992. – № 42. – С. 5-6.
- 8 Програма економічних реформ і політики України (затв. Кабінетом Міністрів України для подання Міжнародному валютному фонду) // Голос України. – 1992. – 1 трав. – С. 1-4.
- 9 Базилевич В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії. – К.: Знання, 2008. – 263 с.
- 10 Башнянин Г.Г., Загорський В.С., Медведєв В.С. та ін. Ринкова економіка: Теоретико-практичні проблеми становлення в Україні. – К.: ІСДО, 1996. – 182 с.
- 11 Бобров В.Я. Основи ринкової економіки і підприємництва: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2003. – 720 с.
- 12 Виноградська А.М. Основи підприємництва: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2008. – 544 с.
- 13 Економіка України. Підсумки перетворень та перспективи зростання. Інститут економічних прогнозів НАНУ / За ред. В.М. Гейця. – К., 2000. – 392 с.
- 14 Заблоцький Б.Ф. Перехідна економіка: Посібник. – К.: Видавн. центр «Академія», 2004. – 512 с.

15 Заблоцький Б.Ф. Національна економіка: Підручник. — Львів: Новий світ-2000, 2009. — 582 с.

16 Круш П.В. Національна економіка: Підручник. — К.: Каравела, 2008. — 427 с.

17 Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання: Навч. посібник / Л.І. Воротіна, В.Є. Воротін, Л.А. Мартинюк та ін.; За ред. Л.І. Воротіної. — К: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. — 307 с.

18 Корнеєв В.В. Інституційні орієнтири ринкових перетворень // Економіка і прогнозування. — 2002. — № 3. — С. 9-25.

19 Чечетов М., Жадан І. Особливості макроекономічного трансформування в умовах перехідної економіки // Економіка України. — 2002. — № 6. — С. 4-13.

